

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Lvdovici Molinæ, E Societate Iesv Theologiæ Doctoris, &
Professoris, Commentaria, In primam D. Thomæ partem**

Molina, Luis de

Lugduni, 1622

De opere quartæ diei, de productione videlicet solis, lunæ & stellarum.
disput. 15.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73915](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73915)

Exod. Magister historiae scholasticae in historia lib. Genes. Beda in lib. de ratione temporum capite 140. & in lib. de augmentis lunae, Strabus & Rabanus in caput duodecimum Exodi, Caietanus in primum cap. Genes. & alij cum quibus, ut Lyranus ad caput primum Genes. refert, nonnulli ex Hebraeis consentiunt, censent, mundum conditum fuisse in æquinoctio verno sole in principio arietis existente: aut certe quartam diem à condito mundo fuisse æquinoctium vernum, ita ut sol, qui quarta die fuit fabricatus, productus fuerit in principio arietis, indeque moueri cœperit per Zodiacum ab occidente in orientem motu sibi proprio. Quae sanè sententia nobis est amplectenda. Primò, quoniam, ut disputatione 7. ostendimus. In prima rerum constitutione, præsertim quoad productionem primæ lucis, solisque, qui quarta die illi successit, rationem habuit Deus regionis Palæstinae, ob rationes, quas eo loco reddimus: sed præcipua anni pars comparatione regionis Palæstinae eorumque omnium, qui inter tropicum cancri & circulum arcticum habitant, est à verno æquinoctio, sole existente in principio arietis, vsque ad æquinoctium autumnale, quod tempus ut Aristoteles 2. de generatione cap. 10. ait, *generationibus rerum perfectarum inferni*: cum tamen in reliqua anni parte eadem res corrumpantur: ab æquinoctio etiam verno incipiunt flores, frondes, & fructus, pulchritudoque huius mundi, ac vigor viuentium omnium in eisdem regionibus: cum tamen ab æquinoctio autumnali incipiunt res marcescere, frondes & fructus decidere, nitorque ac pulchritudo agri perire: cum ergo Dei perfecta sint opera, credendum est produxisse mundum in initio præcipuæ partis anni comparatione Palæstinae sole existente in principio arietis, atque adeò in æquinoctio verno.

Ab æquinoctio verno maiores in eisdemque dies incipiunt

Mense Martio qua mirabiliter à Deo effecta.

Argumentum contrariae opinionis soluitur.

Secundò, quoniam ab æquinoctio verno incipiunt maiores & iucundiores dies earundem regionum respectu: contra verò ab æquinoctio autumnali breuiiores & tristiores, qui à noctibus superantur: non est autem rationi consentaneum, ut Deus hoc tempus, ad id minus aptum, quam illud aliud, ad mundi constitutionem eligeret.

Tertid, quoniam sicut Deus mensem Martium tamquam omnium accommodatissimum elegit, ut filios Israël de terra Ægypti educeret, ut carnem in vtero virginis assumeret, ut morte sua sacratissima mundum redimeret, gloriosaque sua resurrectione illum exhilararet: sic etiam eum videtur elegisse, ut in eo mundum ædificaret, præsertim cum ob duas rationes præcedentes, ratio id efflagitaret.

His accedit, in synodo Palæstina de mandato Victoris Papæ congregata à Theophylo Cæsariensi Episcopo, consensu omnium, pronuntiatum esse mundum in æquinoctio verno fuisse conditum. Eius Concilij meminit Beda in 1. libro de sex ætatibus mundi, & fusiùs in epistola de Paschatis celebratione.

Ad argumentum contrariae opinionis dicendum est, creditu esse difficillimum, Deum produxisse plantas cum omnibus suis fructibus maturis, tametsi produxerit magnitudinis perfectæ. Quorsum namque in cibum duorum tantum hominum, qui paulò post erant condendi, produxisset Deus, non dicam omnes orbis plantas, sed nec solius Paradisi cum omnibus suis fructibus maturis; præsertim cum ad huius mundi decorem, ad idque quod postulabat ipsarummet rerum natura, quas

A condebat, atque ad eorumdemmet hominum in posterum sustentationem, longè plus inferret, ut quaedam produceret solis floribus vestitas, quaedam foliis virentes, & alias fructibus onustas, partim immaturis, partim tendentibus ad maturitatem, partim iam maturis, prout natura cuiusque spectata qualitate & temperie regionis, postularct, & forte Paradisi regio talis, tamque temperata erat, ut in mense Martio natura plurimum plantarum postularct ut fructus in eis essent iam maturi. Neque absurdum reputo, Deum in prima rerum constitutione, supra id quod eorum natura postulabat, produxisse in aliquibus plantis fructus aliquos maturos, floribus, aut aliis fructibus viridibus adhuc permixtos, ad vniuersi pulchritudinem, animaliumque sustentationem. Quo loco obserua auctores contrariae opinionis longè plura supra rerum naturas debere concedere. Si enim ad plantarum naturas attendas, inuenies plurimas earum amittere fructus ante mensem Septembrem: fruges etiam ante Septembrem, ut plurimum maturecunt. Quare, si Deus plantas omnes cum suis fructibus maturis mense Septembri produxisset, sanè multas earum longè aliter produxisset, ac naturæ earum in eo mense postulant. Adde, fruges maturas aridas esse, nec viuere, nec eum decorem habere, quem, dum virent, habent: quare productæ non sunt maturæ. Id quod dicitur de supputatione anni apud Hebræos etiam à nouilunio autumnali æquinoctio proximiori, dicendum est cum Burgen. si Exod. 12. fuisse, quoad Iubilei annum attinet, quando terræ reuertebantur ad pristinos dominos: oportebat enim, ut annus ad eum effectum finiretur collectis fructibus, & messe iam facta, annusque sequens statim inciperet, ut agri in antiquorum dominorum potestate iam positi colerent. Contractus etiam, & tunc celebrantur, & hodie multis in regionibus ita celebrantur, ut mense Septembri exitum, finemque suum fortiantur, & soluantur pretia: eò quòd tunc homines collectis fructibus potentiore sunt ad soluendum. Alij dicunt, filios Israël, dum in Ægypto erant, computasse annos ab æquinoctio autumnali, non quòd eo tempore fuisset mundus conditus, vel quòd Patres eorum, antequàm terram Ægypti ingrederentur, eo modo annos computassent, sed quòd id erat apud Ægyptios in more positum, retinuisseque morem illum quoad res prophanas, computandumque Iubilei annum propter rationem paulò ante redditam.

Quod ad diem attinet, in qua Deus mundum condidit: disputatione 1. ostendimus fuisse diem Dominicam, in qua etiam Christus Dominus à dem. mortuis surrexit. Vtrumque præter ea quæ disputatione 1. attulimus, habet hymnus ille D. Gregorij, qui in horis matutinis diei Dominice canitur.

Primo dierum omnium,
Quo mundus extat conditus,
Vel quo resurgens condior
Nos visita morte liberata.

DISPUTATIO XV.

De opere quarta diei, de productione videlicet solis, lune, & stellarum.

Discooperata terra, & productis plantis die tertia, ad quarum conseruationem breui illo tempore

pore lux prima die producta erat sufficiens, quarta die producta natura opifex Deus cœli luminaria, à quorum influentia, & motu, animalium vita plus quam plantarum pendet. Distulit verò luminarium productionem in diem quartam, idque Moysi, vt exprimeret, inspirauit, fortè ne homines primam plantarum productionem luminariis tribuerent: & vt ansam eis idola colendi, existimandique solem esse primam rerum causam & principium, auferret: id quod Israëlítico præsertim populo, idololatriæ dedito, fuerat non leuiter extimescendum.

Luminariū productio cur die quarta.

Quarundā opinio.

Resoluitur

Sunt qui affirmant, solem & cætera astrā statim à principio producta fuisse cum luce quam modò habent: quarta autem die accepisse solum virtutes varias influendi in hæc inferiora, atque quoad id dumtaxat dici facta quarta die. Hæc opinio non placet. Primò, quoniam ea data, dicendum esset, tenebras super faciem abyssi non præcessisse productionem lucis, nec verè fuisse à principio productionis mundi. Dicendum etiam esset, firmamentum non fuisse productum secunda die, quoad suam substantiam, sed statim à principio, que, vt in superioribus ostendimus, cum Scriptura Genes. 1. pugnant. Secundo, quoniam id non esset luminaria producta esse quarta die, vt luceant super terram, & sint in signa, & tempora: quod tamen affirmat Scriptura, dum tradit opus quartæ diei: sed esset collatam illis esse virtutem influendi, quod sanè est quippam longè diuersum. Quò fit, vt hæc opinio contorqueat Scripturam, non solum in narratione operum primæ & secundæ diei, sed etiam quartæ. Tertiò, quia virtutes, quibus astrā influunt in hæc inferiora, sunt illis naturales, profuuntque ab ipsorum naturis: quare miraculum sanè fuisset, astrā ante quartam diem fuisse producta, nec tamen habuisse ante eam diem vires, quas modò habent ad influendum in hæc inferiora: cum ergo miracula affirmanda non sint sine necessitate, & præsertim contra id, quod planus contextus Scripturæ sonat, dicendum proculdubio erit, astrā omnia quo ad suam substantiam producta fuisse quarta die.

Astrā eiusdem speciei cum orbibus quibus sunt affixa.

Alterum duorum dicendum est, iuxta duas sententias, quæ de naturis astrorum sunt. Quidam arbitrantur, astrā eiusdem esse naturæ & speciei cum orbibus, quibus insunt, nec esse aliud, quam partes densiores eorumdem orbium: non secus ac nodi in tabulis eiusdem speciei sunt cum cæteris ipsarum partibus, solum ab illis differentes, quòd sint densiores. Atque hæc affirmant esse causam, ob quam astrā luceant, radiisque vsque ad terram effundant: alia verò partes orbium non item. Sicut enim, inquit, ignis propter raritatem magnam, quam in sua sphaera habet, in ea non luceat, si verò in ea densaretur, non minus ibi luceret, quam flamma lucerna, & quam ignita impressio, quæ in aëre interdum generantur, lucent: sic etiam dicunt, partes alias orbium ob sui raritatem non lucere: astrā verò, quia sunt partes densiores, in quibus est materia multiplicata, splendescere, & radios ad terram vsque emittere.

Iuxta hanc sententiam dicendum esset, totam quidem substantiam astrorum productam fuisse secundæ die, quando productum fuit firmamentum: at verò astrā secundum esse astrorum ac luminarium quarta die. Cum enim astrum seu luminare cœli non aliud sit, iuxta hanc sententiam, quam pars cœli adeò densa, vt radium possit ad nos emittere,

Molina in D. Thomam.

vel quia illum habet à se, vel quia acceptum à sole reflectit ad nos, sanè Deus iuxta eandem sententiam, quarta die rarefaciendo partes alias cœli, & ab illis auferendo materiam formæ cœli informatam, & multiplicando ac condensando eam in partibus, quæ nunc sunt astrā, eadem produxit secundum esse astrorum ac luminarium, nullam producendo de nouo formam, aut partem formæ substantialis, vel materiæ corrumpendo, vel in nihilum redigendo, sed solum rarefaciendo quasdam partes, & condensando alias.

Hoc eodem modo, si innouatio cœlorum in die iudicij futura non est quoad substantiam, sed solum quoad accidentia, multiplicando materiam, & condensando solem, vel ex materia aliarum partium orbis, quas Deus amplius rarefaciet, vel producendo de nouo nouas partes materiæ & formæ cœli, quibus substantia solis magis condensetur, efficiet Deus, vt sol luceat septemplex, at nunc lucet, vt Isaias 30. cap. Deum effecturum affirmat. Inde verò sequetur, lunam lucere quantum sol modò lucet, quod futurum etiam à die iudicij testatur ibidem Isaias. Cum enim luna à sole lucem recipiat, sanè multiplicata luce in sole septemplex, recipiet luna septuplum lucis quam modò accipiat: eò quòd, si cætera paria sint, qualis est proportio causæ ad causam, talis sit effectus ad effectum: id verò erit satis, vt luna luceat tunc, quantum sol modò lucet: aut certè, si quid aliud ad id exigatur, Deus id præstabit, multiplicando materiam lunæ, lunamque condensando. Nec absurdum reputo Deum in die iudicij producere de nouo partes aliquas substantiæ solis, entiaue incompleta, quibus hoc vniuersum perficiatur, talisque reddatur, quale beatorum status post diem iudicij postulat. Tunc enim longè erit pulchrius, quam sit modò, vt vel ea ratione oculi beatorum magis recreentur maioriq; læticia perfundantur. Collocabit verò tunc Deus solem ex vna parte in vno hemisphaerio, & lunam ex alia in alio, in ea oppositione ac situ, vt ab eis integer orbis illuminetur, sitque in eo toto sempiternus quidam dies nesciens noctem. Credendum verò est, fore tunc solem in hoc nostro hemisphaerio, in quo & synagoga, & caput Ecclesiæ Christianæ fuit, in quod præterea descendet Christus cū Angelis, & beatis omnibus ad extremum iudicium celebrandum.

Innouatio solis & luna post diem iudicij qualis, si astrā specie ab orbibus non differant.

Alij arbitrantur astrā omnia distincta esse specie ab orbibus, in quibus resident. Quæ sententia mihi longè est probabilior. Primò, quoniam cæteræ celestium orbium partes non videntur esse lucidæ suapte natura: cum enim adeò densæ sint vt à nobis videantur, certè si lucidæ essent, appareret earum lux, à nobisque conspiceretur: sol verò lucidus est suapte natura, idemque, vt 2. de cœlo capite 7. quæstione 1. dicebamus, probabilissimum est de cæteris astris (luna excepta) si namque à sole lumen recipiant, vtique cerneretur in eis incrementum, & decrementum luminis, prout plus, aut minus à sole recederent, non secus ac cernitur in luna, quod tamen est contra experientiam: quare cum lucidum suapte natura specie differat à re suapte natura non lucida, profectò probabile valde est, astrā specie distingui à reliquis orbium celestium partibus.

Sol tibi consistet post diem iudicij.

Astrā specie distingui à suis orbibus longè est probabilius.

Secundò, quoniam vis ad influendum non videtur esse in aliis orbium partibus, sed solum in astris, vt luna est, quæ fluxum & refluxum maris efficit, non verò alia orbis lunaris partes: & sol

M m m 2 est.

est, qui ad eò mirabiliter in sublunaria influit, nõ verò alia: quarti orbis partes: & denique cetera astra sunt, quæ orbem inferiorem quasi regunt: quare eum naturalis illa vis ad influendum fit in astra, & non in aliis orbium partibus, sanè probabilissimum est, formas quoque substantiales astrorum, à quibus ea vis proficitur, distinctas esse specie à formis orbium, quibus insunt: neque enim in diuersis partibus orbium cælestiũ diuersa sunt cõplexiones, vt sunt in diuersis partibus corporum mixtorum, à quibus dicamus virtutem illam provenire in vna parte, & non in alia, vt dicere possumus de partibus mixtorum, quæ mundum incolunt inferiorem.

Astra octauæ sphaeræ nõ opus est vt inter se omnia specie differant.

Data hac sententia dicendum quidem est: singulas stellas octauæ sphaeræ distingui specie à partibus eiusdem orbis, quæ non sunt stellæ: non tamen esse necesse singulas stellas distingui inter se specie, sed quæ stellæ habuerint eundem modum influendi, esse poterunt eiusdem speciei: quæ verò habuerint modum diuersum distinguuntur specie: esse autem illis diuersum influendi modum, testantur varij effectus siccitatis, humiditatis, caliditatis, frigiditatis, &c. qui sole & aliis planetis existentibus sub aliis & aliis stellis octauæ sphaeræ, in his inferioribus efficiuntur.

Astra qualiter quarta die producia.

Iuxta eamdem sententiam dicendum est, Deum quarta die ex materia ipsorum met cælorum produxisse astra, quoad ipsorum substantiam, idque generatione supernaturali, qualem dicebamus supra fuisse illam, qua secunda die ex aquis cælus produxit, expellendo nimirum à partibus quibusdam cælorum partiales formas substantiales multiplicandõq; ibi materiam per rarefactionem aliarum, atque in eam inducendo formas astrorum.

Sol & luna in quibus signis producti.

Iuxta ea autem, quæ disputationum præcedente ostendimus, solem produxit in principio arietis: lunam verò produxisse videtur in signo opposito, in principio videlicet libræ, ita scilicet, vt tunc esset plenilunium solque vnum integrum hemisphaerium illuminaret, & luna alterum.

Orbes infra æthereum quemodo quarta die inter se distanti.

Non est improbabile, Deum hac ipsa die diuisisse singulos orbis integros planetarum in partes, ex quibus constant, videlicet in eccentricos orbis, concentricos, & Epicyclos, qui ad varios eiusdem planetæ motus inferiunt, vt ea ratione plantæ melius in hac inferiora influant, meliõsque à corporibus cælestibus inferiora gubernentur.

Qualiter futura solis & luna in nouano itaque orbium cælestium.

Quod si in die iudicij corpora cælestia etiam quoad substantiam innouanda sunt, vt disputat. 3. consonantius Scripturis sacris indicauimus, Deus ex his cælis, qui modò sunt, generatione substantiali supernaturali producet nouos cælus à præcedentibus specie distinctos, in eisque producet solem, qui septempler plus luceat, quam qui modò est, & lunam, quæ æquè luceat ac sol modò lucet. Quod si corporum cælestium innouatio non sit omnino futura quoad substantiam, saltem (iuxta hanc posteriorem sententiam) multiplicabit Deus lumen solis multiplicando in sole materiam, modo supra explicato, inducendõque in ea nouas partes formæ solis per partialem ad generationem substantialem, à quibus partibus formæ solis, vna cum aliis quæ antea erant, emanabit septuplum lucis, quàm modò emanet. Quod si in luna etiam materiam multiplicet, vt tantum tunc luceat, quantum lucet modò sol, in materiam, quam in luna multiplicabit: nouas etiam partes formæ lunæ inducet.

DISPUTATIO XVI.

Explanatio contextus in quo opus quartæ diei traditur.

Fant luminaria in firmamento celi, & diuidantur in diem ac noctem. Hoc, & sequentia officia tribuit luminaribus non quòd singula omnibus, aut pluribus conueniant: diuidere namque diem ac noctem solum conueniunt soli, qui sua præsentia diem efficit, & absentia noctem: sed quòd omnia officia collectiue sumpta, luminaribus collectiue etiam sumptis conueniant: hoc verò primum munus conuenit eis ratione solis dumtaxat, alia autem ratione plurium, aut omnium luminarium.

Sint in signa: zodiaci, exponit quidam, nec non in signa, quod peractus sit dies, mensis lunaris, annus solaris, peractus videlicet, tum reuolutionibus solis & lunæ ad motum primi mobilis, tum etiam propriis ipsorum ab Occidente in Orientem. Aut in signa pluuia, serenitatis, ventorum, atque aliorum, quæ ex astris, eorum motibus, & aspectibus conici possunt. Commodius dicitur in signa his omnibus modis simul, & quibuscumque aliis, quibus signa esse possunt. Et tempora, veris, æstatis, autumni, & hyemis. Tota namque hæc temporum varietas ex motu solis per circulum zodiacum ortum habet. Alia etiam varietates temporum, siccis, humidis, frigidis, calidis, procellis, salubris, morbidi, pestilentis, &c. ex astris omnibus, eorumque motibus & aspectibus efficiuntur.

Dies: naturales, artificiales, festos, communes, & criticos, quales sunt quos medici in morbis computant, & considerant.

Annos: lunares, solares, &c. Reliqua luminarium munera, quæ subiunguntur, expositione non indigent.

Fecit Deus duo luminaria magna: nostro aspectui. Licet enim sol in se luminare quoddam magnum sit, luna tamen minor est quàm terra, proindeque longè maiora, quàm luna, sunt singula astra octauæ sphaeræ, quæ visu norantur: quippe cum tota terra comparatione octauæ sphaeræ instar puncti indiuisibilis reputetur: quare luna comparatione astrorum octauæ sphaeræ non est luminare magnum in se, sed solum iuxta aspectum nostrum.

Luminare maius vt præfset diei: illuminando scilicet, dum est dies, tuncque potissimum influendo in hæc inferiora: & luminare minus vt præfset nocti: id est, vt illuminaret de nocte. Tunc etiam potissima illius influenza, nempe humectare, habet vim: de die namque impeditur à calore solis. Hæc, quæ de sole & luna dicta sunt, significare voluit regius propheta illis verbis psal. 135. Solem in potestatem diuinam & stellas in potestatem noctis.

Et posuit eas Deus in firmamento celi: hoc non ad solas stellas, sed etiam ad solem & lunam est referendum. Intelligendum verò est, posuisse eas in firmamento, non quasi produxerit eas extra firmamento, indeque eas collocauerit in firmamento, sed quòd producendo eas in firmamento inibi eas collocauit. Munia luminarium, quæ subiunguntur ad collectionem eorumdem referenda sunt: diuidere verò lucem ac tenebras, solum ratione solis eis conuenit: est enim illud idem munus, quod supra appellauit diuidere diem ac noctem.
